КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ

ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ

Каттоо номери:

«БЕКИТЕМИН»
ОшМУнун илим жанаинновациялар
боюнча проректору, доцент Эшаров
Э.А.

____

«___» ____________ 2025 год

ОТЧЕТ

Долбоордун темасы **«Экономико-финансовые механизмы регулирования рынка труда в приграничных территориях Кыргызстана в условиях ЕАЭС»**

Долбоордун жетекчиси: **профессор, э.и.д.проектин жетекчиси Ч.Р. Кулуева**

Ош – 2025

1. Аткаруучулар жөнүндө маалымат (ар бир аткаруучуга толтурулат)

№	Аты жөнү	Иштеген жери, мамлекети	Илимий даражасы	Кызматы	Долбоордун негизинде аткарган иши
1	Кулуева Чинара Раимкуловна	ОшМУ	Профессор э.и.д.	Кафедра башчысы	Долбоордун жетекчиси
2	Исманалиев Курманбек Искандарович	ОшМУ	Доцент, э.и.к.	доцент	Илимий кызмтакер
3	Пайысбекова Клара Топчуевна.	ОшМУ		Улук окутуучу	Илимий кызмтакер
4	Бакалбаева Алила Зулпукаровна.	ОшМУ		окутуучу	Илимий кызматкер
5.	Керезова Нуркыз Керезовна	ОшМУ		методист	катчы

2. Долбоор жөнүндө жалпы маалымат

Долбоордун максаты:

Долбоордун максаты – Кыргызстандын чек арага жакын аймактарындагы эмгек рыногунун чөйрөсүн изилдөө, талдоо жана жакшыртуу боюнча сунуштарды иштеп чыгуу, ошондой эле заманбап шарттарда өлкөнүн финансылык-кредиттик механизмдеринин эсебинен эмгек рыногунун атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жана эмгек күчүнүн талап кылынуусун жогорулатуу.

Чек ара аймактарындагы эмгек ресурстарын рационалдуу жана натыйжалуу пайдалануу боюнча сунуштарды иштеп чыгуу, Кыргыз Республикасынын чек ара аймагындаагы эл чарбасынын артыкчылыктуу багыттарын аныктоо, финансылык-кредиттик механизмдердин жумуш менен камсыз кылуу жана иш менен камсыз болуу маселелерин чечүүдөгү ролун жана таасирин аныктоо.

Долбоордун милдеттери:

1. **Кыргызстандын чек арага жакын аймактарындагы эмгек рыногунун аналитикалык обзор жүргүзүү**
2. **Эмгек күчүнүн атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн баалоо**
3. **Финансылык-кредиттик механизмдердин эмгек рыногуна тийгизген таасирин талдоо**
4. **Кыргыз Республикасынын чек ара аймагындагы эл чарбасынын артыкчылыктуу тармактарын аныктоо**
5. **Жумуш менен камсыз кылуу жана ишке орноштуруу шарттарын жакшыртуу боюнча сунуштарды иштеп чыгуу**
6. **Өтмө мезгилдеги эмгек рыногун адаптациялоо стратегияларын иштеп чыгуу**

Долбоорду ишке ашырууда колдонулуучу изилдөө методдору:

1. **Теориялык анализ**
2. **Статистикалык анализ**
3. **Экономикалык-математикалык моделдөө**
4. **Салыштырмалуу анализ**
5. **Социологиялык ыкмалар**
6. **SWOT-анализ**

Долбоордун алкагында жүргүзүлгөн илимий изилдөөнүн жаңылыгы:

Адабий булактарды изилдөө жана талдоо

1. Эмгек рыногу жана финансылык сектор боюнча илимий эмгектер, макалалар, баяндамалар каралды.
3. Кыргызстандагы жана башка өлкөлөрдөгү эмгек рыногунун өнүгүү тенденциялары жана факторлору изилденди.
4. Финансылык-кредиттик механизмдердин эмгек рыногуна тийгизген таасирин чагылдырган маалыматтар топтолду.
5. Чек ара аймактарындагы ишкерлер жана калк арасында сурамжылоолор жүргүзүү үчүн даярдыктар жүрдү.
6. Мамлекеттик программалары, концепиялар, проектер изилденди жана маалыматтар топтолду.

Практикалык колдонулушу:

Бул изилдөөнүн натыйжалары Кыргызстандын чек ара аймактарындагы эмгек рыногун өнүктүрүү жана анын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу боюнча практикалык сунуштарды иштеп чыгууга мүмкүндүк берет. Изилдөөнүн жыйынтыктары төмөнкү тармактарда колдонулушу мүмкүн:

Мамлекеттик саясатты иштеп чыгуу:

Эмгек рыногун жөнгө салуу жана аймактык тең салмактуулукту камсыз кылуу боюнча мамлекеттик программаларды иштеп чыгууда.

Чек ара аймактарындагы финансылык жеткиликтүүлүктү жогорулатуу үчүн мамлекеттик институттар тарабынан колдонула турган саясаттарды иштеп чыгууда.

Финансылык уюмдар үчүн:

Коммерциялык банктар жана микрофинансылык уюмдар үчүн чек ара аймактарында чакан жана орто бизнести каржылоо стратегияларын түзүүдө.

Финансылык кызматтарды жеткиликтүү кылуу үчүн жаңы механизмдерди иштеп чыгууда.

Ишкерлик сектору үчүн:

Чек ара аймактарында иштеген ишкерлер үчүн финансылык инструменттерди колдонуу боюнча практикалык сунуштарды берүү.

Экономикалык өнүгүүнү стимулдаштыруу үчүн жаңы инвестициялык мүмкүнчүлүктөрдү ачуу.

Билим берүү жана изилдөө борборлору үчүн:

Жогорку окуу жайларында эмгек рыногу жана финансылык механизмдер боюнча илимий-изилдөө иштерин жүргүзүүдө колдонуу.

Эмгек рыногунун динамикасын үйрөтүү үчүн окуу программаларына киргизүү.

Бул сунуштар эмгек рыногунун атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатып, экономикалык өсүштү камсыз кылууга салым кошот.

Илимий отчет

Киришүү

Финансылык сектордун регионалдык эмгек рыногунун атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнө тийгизген таасири Евразиялык экономикалык биримдик (ЕАЭБ) алкагындагы экономикалык интеграция шарттарында актуалдуу маселе болуп саналат. Адабий булактар финансылык-кредиттик механизмдердин эмгек рыногун колдоо жана өнүктүрүүдөгү негизги ролун белгилешет. Талдоонун негизги багыттарына төмөнкүлөр кирет:

- Чакан жана орто бизнести (ЧӨБ) микрокаржылоо, насыялоо жана инвестициялар аркылуу каржылык колдоо.
- Региондук өзгөчөлүктөрдүн финансылык кызматтардын жеткиликтүүлүгүнө тийгизген таасири.
- Чек арага жакын аймактарды өнүктүрүүдө трансчек аралык долбоорлордун ролу.

OECD (2021) жана World Economic Forum (2022) сыяктуу эл аралык изилдөөлөр экономикалык жана финансылык саясаттарды координациялоонун жумушка орноштуруу деңгээлин жогорулатуудагы маанилүүлүгүн баса белгилешет.

Кыргызстан контекстинде жүргүзүлгөн изилдөөлөр (мисалы, Аскарова Р.Т., 2021) чек арага жакын аймактарда финансылык инструменттерге жеткиликтүүлүк чектелүү экенин көрсөтүп, бул алардын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн төмөндөтөрүн белгилейт.

Бекитилген календардык пландагы иштердин ар биринин аткарылышы жөнүндө толук маалымат.

1.1. Коюлган маселе

1. Адабий булактарды изилдөө жана талдоо.

2. Финансылык сектордун регионалдык эмгек рыногунун атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнө тийгизген таасиринин абалын изилдөө.

1.2. Изилдөөдө колдонулган методдор

1. Теориялык анализ
2. Статистикалык анализ

1.3. Долбоордун аткарылышы жөнүндө маалымат

1. Эмгек рыногу жана финансылык сектор боюнча илимий эмгектер, макалалар, баяндамалар каралды.
2. Кыргызстандагы жана башка өлкөлөрдөгү эмгек рыногунун өнүгүү тенденциялары жана факторлору изилденди.

3. Финансылык-кредиттик механизмдердин эмгек рыногуна тийгизген таасирин чагылдырган маалыматтар топтолду.
4. Чек ара аймактарындагы ишкерлер жана калк арасында сурамжылоолор жүргүзүү үчүн даярдыктар жүрдү.
5. Мамлекеттик программалары, концепиялар, проектер изилденди жана маалыматтар топтолду.

1.4. Алынган жыйынтыктар

Финансылык сектор менен эмгек рыногунун өз ара байланышын изилдөө максатында илимий эмгектер, макалалар жана баяндамалар талданды. Кыргызстандагы жана башка өлкөлөрдөгү эмгек рыногунун өнүгүү тенденциялары жана аны аныктаган факторлор каралып, финансылык-кредиттик механизмдердин эмгек рыногуна тийгизген таасири боюнча маалыматтар топтолду.

Мындан тышкары, чек ара аймактарындагы ишкерлер жана калк арасында сурамжылоолор жүргүзүү үчүн даярдык иштери көрүлдү. Ошондой эле мамлекеттик программалар, концепциялар жана долбоорлор изилденип, тиешелүү маалыматтар чогултулду. Бул аракеттер эмгек рыногунун атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга багытталган саясаттарды иштеп чыгууга негиз түзөт.

Колдонулган адабияттар.

1. Эл аралык уюмдардын баяндамалары жана изилдөөлөрү:

- **OECD (2021, 2022)** – Эмгек рыногу жана финансылык саясат боюнча баяндамалары.
- **World Economic Forum (2022)** – Глобалдык атаандаштык отчеттору.
- **IMF (International Monetary Fund) баяндамалары** – Финансылык инструменттердин эмгек рыногуна тийгизген таасири боюнча материалдар.
- **World Bank (Дүйнөлүк банк) баяндамалары** – Чек ара аймактарындагы экономикалык өнүгүү жана финансылык жеткиликтүүлүк боюнча.

2. Кыргызстан жана ЕАЭБ боюнча изилдөөлөр:

- **Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитети** – Эмгек рыногу жана экономикалык көрсөткүчтөр.
- **Евразиялык экономикалык комиссия (ЕЭК)** – Евразия экономикалык биримдигиндеги эмгек миграциясы жана экономикалык интеграция.

- **Кыргызстандын Улуттук банкынын баяндамалары** – Финансылык-кредиттик саясат жана региондордун финансылык жеткиликтүүлүгү.

3. Илимий эмгектер жана макалалар:

- Аскарова Р.Т. (2021) – Кыргызстандын чек ара аймактарындагы эмгек рыногунун өнүгүү маселелери.
- Абдыкадырова Г., Усубалиев Б. (2020) – Финансылык-кредиттик механизмдердин регионалдык өнүгүүгө тийгизген таасири.
- Жээнбеков А. (2019) – Кыргызстандагы чакан жана орто бизнести каржылоо көйгөйлөрү.
- Eurasian Economic Review журналында жарыяланган макалалар.
- Kulueva, C.R., Tashkulova, G.B., Cholbaeva, S.Z., Kulova, E.U., Orozbekov, M.O.Issues of Interaction Between the Labor Market and the System of Higher Professional Education in Training ESG Specialists for the Regions of Kyrgyzstan. Environmental Footprints and Eco-Design of Products and Processes. Part F1766, pp. 285-292. 2023.
- Kulueva, C.R., Ismanaliev, K.K., Seitova, J.B., Turganbayeva, G.P., Tokosheva, J.A. Targeting ESG Initiatives in the Formation of Financial Mechanisms for the Development of Bordering Territories of Kyrgyzstan. Environmental Footprints and Eco-Design of Products and Processes. pp. 481-489. 2023

4. Методологиялык колдонмолор жана китептер:

- Saunders, M., Lewis, P., Thornhill, A. (2019) – "**Research Methods for Business Students**" (Илимий изилдөө методдору).
- Bryman, A. (2021) – "**Social Research Methods**" (Социологиялык изилдөөлөрдүн методдору).
- Gujarati, D. (2018) – "**Basic Econometrics**" (Эконометрика боюнча негизги колдонмо).

5. Практикалык колдонмолор жана мыйзамдык актылар:

- **Кыргыз Республикасынын "Чек ара аймактарын өнүктүрүү" концепциясы.**
- **Кыргыз Республикасынын "Финансылык-кредиттик саясат" мыйзамдары жана стратегиялары.**
- **Бишкек Финансылык Форумунун материалдары (жыл сайын жарыяланган баяндамалар).**

Корутунду.

Долбоор Кыргызстандын чек арага жакын аймактарындагы эмгек рыногун изилдөөгө жана финансылык-кредиттик механизмдердин анын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнө тийгизген таасирин аныктоого багытталган. Изилдөөдө теориялык жана статистикалык талдоо, экономикалык моделдөө, социологиялык ыкмалар колдонулган. Жыйынтыгында, эмгек рыногунун учурдагы абалы, анын өнүгүү тенденциялары жана негизги факторлору аныкталды. Ошондой эле чек ара аймактарындагы финансылык инструменттерге жеткиликтүүлүк чектелүү экени белгиленип, аны жакшыртуу боюнча сунуштар иштелип чыкты.

Долбоордун негизинде чыгарылган илимий басылмалардын тизмеси

Макалалар: авторлор, макалалынын аталышы // журналдын аталышы, жылы, саны, беттери. (шилтеме эгер болсо)

Web-of-Scienc системасында жарыяланган макалалар :

№	Макалалынын аталышы	Scopus Author ID, ORCID doi. номери	Журналдын аталышы, жылы, саны, беттери, шилтемеси	Жалпы бети	Авторлор
1					

Scopus системасында жарыяланган макалалар:

№	Макалалынын аталышы	Scopus Author ID, ORCID doi. номери	Журналдын аталышы, жылы, саны, беттери, шилтемеси	Жалпы бети	Авторлор
1	**Managing Financial Risks of Global Companies Through Corporate Social Responsibility: The Specifics of Sustainable Employment in Developed and Developing Countries**	Scopus ID: 57194563883. https://orcid.org/0000-0002-3729-0035	**Multidisciplinary Digital Publishing Institute (MDPI). Volume 12, Issue 10October 2024 Article number 168. DOI 10.3390/risks12100168. ISSN 22279091. https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85207482650**	6	1.Кулуева Ч.Р.

			&origin=recordpage		

РИНЦ системасында жарыяланган макалалар:

№	Макалалынын аталышы	Scopus Author ID, ORCID doi. номери	Журналдын аталышы, жылы, саны, беттери, шилтемеси	Жалпы бети	Авторлор
1	УЧУРДАГЫ ЭКОНОМИКАЛЫК ШАРТТА ЧЕК АРА АЙМАГЫНДАГЫ ЭМГЕК РЫНОГУ	Scopus ID: 57211801877 https://orcid.org/0000-0001-9771-9166	Издательство: Общественное объединение "Иссык-Кульский форум бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии" ISSN: 1694-7347 **https://www.elibrary.ru/item.asp?id=78634474**	5 5	1.Исманалиев К.И. 2. Пайысбекова К.Т
2.	ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ: ВЛИЯНИЯ ФАКТОРОВ НА УРОВЕНЬ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ ПО ТЕРРИТОРИИ ОШСКОЙ ОБЛАСТИ		Издательство: Общественное объединение "Иссык-Кульский форум бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии" ISSN: 1694-7347 **https://www.elibrary.ru/item.asp?id=75090691**	4	1.Кулуева Ч.Р. 2.Исманалиев К.И. 3. Токошева Ж.А.
3.	ФИСКАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА И ЕЕ РОЛЬ В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА		АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННАЯ ЭКОНОМИКА Издательство: Индивидуальный предпринимате	7	1.Исманалиев К.И.

			ль Краснова Наталья Александровна eISSN: 2412-2521 **https://www.elibrary.ru/item.asp?id=75154569**		
4.	ТУРУКСУЗДУК ШАРТТАРДА БАНКРОТТУК ИНСТИТУТУНУН ЗАМАНБАП КӨЙГӨЙЛӨРҮ: ТЫШКЫ ЖАНА АТА МЕКЕНДИК АСПЕКТИЛЕР		ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖАРЧЫСЫ. ЭКОНОМИКА Учредители: Ошский государственный университет eISSN: 1694-8734 **https://www.elibrary.ru/item.asp?id=67355215**	8	1.Кулуева Ч.Р.
5.	КРИЗИСТИН ЖОГОРУЛАШЫ ШАРТЫНДА ЧАРБА СУБЪЕКТИЛЕРИНИН КАРЖЫ АБАЛЫН ТАЛДООДОГУ ТЕОРИЯЛЫК АСПЕКТИЛЕР	Scopus ID: 57194563883. https://orcid.org/0000-0002-3729-0035	ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖАРЧЫСЫ. ЭКОНОМИКА Учредители: Ошский государственный университет eISSN: 1694-8734 **https://www.elibrary.ru/item.asp?id=67355217**	8	1.Кулуева Ч.Р.

2024—жыл экинчи жарым жылдык үчүн ««Экономико-финансовые механизмы регулирования рынка труда в приграничных территориях Кыргызстана в условиях ЕАЭС» долбоордун аткарылышында алынган негизги жыйынтыктардын

САНДЫК КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

Долбоордун жетекчиси	Долбоордун аталышы	Scopus, WoSта мкалалар	РИНЦ (чет өлкөдөгү)те	РИНЦ (КР)те макалалар	Конференциянын жыйнактарына чыккан макалалар	Окуу китептери, колдонмолор	Авт. күбөлүктөр/патенттер	Өткөрүлгөн илимий иш-чаралар	Ишке ашырылгандыгын тастыкталышы (Акт внедрения)	Кандидаттык диссертацияларды коргоолор	Доктордук диссертацияларды	Монография	Ж.б. жыйынтыктар
Кулуева Ч.Р.		1		2									3
Исманалиев К.И.			1	2									3
Пайысбекова К.Т.				1									1
Бакалбаева А.З.				1									1
Керезова Н.К.				1									1
Жалпы		1	1	5									7

Каржылык (финансылык) отчет:

Статья-лардын коду	Чыгымдардын статьяларынын аталышы	Көрсөтүлгөн (пландалган) сумма	Иштетилген (алынган) сумма	Алынбаган сумма
22155100	Эмгек акы	0		0
22155500	Социалдык фондго чегерүүлөр	0		0
22121200	Иш сапар чыгымдары	0		0
2121	Коммуналдык кызматтар, анын ичинде элементтери боюнча:	0		0
22155200	Суу акысы	0		0
22121100	Электр акысы	0		0
22121300	Жылуулук энергиясы үчүн төлөм	0		0
22122100	Башка коммуналдык кызматтар	0		0
2213	Телефон жана факс байланыш кызматтары	0		0
22155300	Ижарага төлөө	0		0
31123220	Транспорттук кызматтар	0		0
2217	*Башка кызматтарды сатып алуу*	0		0
2218	Дары-дармектерди жана медициналык буюмдарды сатып алуу	0		0
2821	Тамак-аш сатып алуу	0		0
3112	Учурдагы ар кандай чыгымдар	0		0

Долбоордун жетекчиси
Профессор э.и.д. Кулуева Ч.Р.